Хәбәр

Җөмләнең **ия** турында хәбәр итә һәм аның белән бәйләнеп килә торган баш кисәге.

Фигыль хәбәр

Исем хәбәр

Сораулары

Нишлә?

Күпме?

Нинди?

Һ.б.

1. Бер тавыш килде колакка, яңгырады бер заман…(Г. Тукай.)

2. Карлыгачлар искиткеч тату, бердәм халык. (Г.Хәсәнов.)

3. Бер-булды, ике- булды, урта бармак-өченчесе. (М.Галиев.)

Фигыль хәбәр

Гади фигыль хәбәр

1. Таллар,тынып,уйчанланып,башларын суга игәннәр.(А.Шамов.)

2. Иртәгә шушы вакытта Әхмәт абзый тагын су алырга төшәчәк.(М.Мәһдиев.)

3. Гөр, шау-шу әкренләп басылды.(А. Шамов.)

Тезмә фигыль хәбәр

Фразеологизмнар

Таркалмый торган сүзтезмәләр

1. Ул үз-үзен кулга алырга өлгерде. (Х.Сарьян.)

2. Кылт итеп искә төшәдер намнары, дәүләтләре…

(Г.Тукай.)

3. Юлыбыз һаман дәвам итә.

(Г.Тукай.)

Кушма фигыль хәбәр

Фигыль + Ит, бул, исә, иде ,ал, бел, икән, яз, җибәр, башла, тотын,кереш һ. б.

1. Кырлар өстендә, күзне камаштырып, язгы карның көмеш бизәге балкып тора. (Г.Бәширов.)

2. Анның тавышында хәзер дулкынлану һәм нәрсәгәдер соклану, горурлану сизелә иде. (Г.Бәширов.)

3. Болын да чалгычыны көтә башлады. (Г.Хәсәнов.)

Исем хәбәр

Гади

Кушма

Тезмә

Гади исем хәбәр.

1.Безнекеләр-сабыр .(Зөлфәт.)

2.Чират буенча мин-алтынчы.(Г.Бәширов.)

3. Амбар төбендә икмәк бар, картлар сүзендә хикмәт бар.(Мәкаль)

Тезмә исем хәбәр

1.Су анасы мин… (Г.Тукай.)

2. Ә хәле аның- җилкә кашырлык .(Х. Сәрьян)

3. Зөлфияләрнең өйләре- калай түбәле. Г.Лотфи.)

Кушма исем хәбәр

Фигыльдән кала сүз төркемнәре

+

иде, икән, бул, тор, түгел, әле, бугай, ахры,соң

1. Зөһрә –минем бик яшерен йөрәк серем иде.(Ә.Еники.)

2. Төз түгел куллар, аяклар да-ботак-тармак кеби.(Г.Тукай)

3. Һәр таш монда миңа таныш сыман. (Зөлфәт)

Хәбәрне тикшерү тәртибе

1. Җөмләнең хәбәре билгеләнә.
2. Хәбәрнең нинди булуы әйтелә: гади фигыль хәбәр, гади исем хәбәр, кушма фигыль хәбәр, кушма исем хәбәр.
3. Хәбәрнең ничек белдерелүе әйтелә:
а) гади фигыль хәбәр- кайсы фигыль төркемчәсе;
ә) гади исем хәбәр- нинди сүз төркеме;
б) кушма фигыль хәбәр-фигыль төркемчәсе һәм ярдәмче фигыль; яки фигыль төркемчәсеһәм ярдәмче фигыль функциясендә килгән мөстәкыйль фигыль;
в)кушма исем фигыль-нинди сүз төркеме һәм ярдәмче фигыль.
4. Хәбәр ия белән яраклашкан булса, нәрсәдә яраклашкан икәнлеге билгеләнә.

Кабатлау

1. Хәбәрнең җөмләдәге функциясен аңлатыгыз.
2. Хәбәр нинди сүз төркемнәре белән белдерелә?
3. Гади фигыль хәбәр кайсы очракта ия белән зат-санда яраша?
4. Кушма хәбәрләрдә хәбәрнең төп мәгънәсе кайсы өлештә бирелә?
5. Ярдәмче фигыльләр нәрсәне белдерә?

Җөмләләргә бирелгән хәбәрләрне туры китереп языгыз.

1. Аш кадерен ач … ,тун кадерен ялангач … . 2. Батыр яуда … , телчән дауда … .
3. Бүредән курыккан урманга … .
4. Мәдинәнең өе мәктәптән шактый … .
5. Әңгәмә аны бик … . 6. Безнең песи- … .
7. Бер карасаң, дөнья- тоташ …, бер карасаң- гади … .

Хәбәрләр: уен гына, ерак, беленер, кызыксындырды, белер, җиденчесе, сугыш, бармас.